

סטודנט באקדמון

אתה לוקח בידך את ספר השירים המתורגמים שערכת, פותח בעמוד מקרי ומקרב אל פניך. עיניך דוגמות שורות אחדות והידיים ממהרות לדפדף לעמוד אחר. שוב טבילה קלה וכבר אתה עובר לקרוא את הדברים שניסחתי בשבילך על הכריכה האחורית. אתה מסיט את הספר בחזרה אל המדף ושוב מושך אותו בהתעקשות של רגע לעבר החזה. משקל כבד כזה, החלטה קשה מנשוא. מה הדבר שיגרום לך סופית לשאת אותו אל הקופה ומשם בתיק אל תוך חייך? מה עוד צריך להתרחש כדי שתשלים את כל התהליך כולו? הכוכבים הרי מסודרים במסלולם והניאונים נחים בחיזורונם על הדפים הלבנים. לבסוף, מקץ שהות רבה ואינספור תהיות, אתה משיב את הבתול אל בדידותו על המדף. אם תחזק את שמיעתך תוכל לשמוע את יפחת הדף ואת צֶפֶר השירים המתקומם ממשיך להתלהט בצפייה.

צדוק עלון

מיהי הציפור ומיהי העיר הקדושה

דליה כהן קנוהל: **ציפור בעיר קדושה**, 'גמא', 2019

נושא מרכזי בספר הוא העבדות; היא מופיעה ברבדים השונים של הספר, הן של המאה השבע-עשרה, ששם היו יהודים מעורבים, והן של היום: פלורה המשפטנית עוסקת במיגור סחר בנשים והחפצתן, יוצאת למסע שבסופו של דבר יכלול בחובו צדדים אישיים ובעיקר מימוש עצמי, וכן צדדים עקרוניים, מלחמה בעבדות ונקיטת עמדה לשם הפיכת החברה לטובה יותר.

למונח "עבדות" יש ממד נוסף: בניגוד לעבדות שבה יש אדונים ועבדים, יכול אדם להיות עבד גם אם אין לו אדון. כלומר, אדם המשתעבד לזולתו ואינו נשמע לקולו הפנימי. בהקשר הזה ראוי לציין את דבריו של שפינוזה - שמשולב גם הוא בתוך הסיפור (דמותו של בנדיקט מאזכרת את שפינוזה בהיותם נושאים אותו שם) אשר מגדיר 'חופש' כך: "חופשי הוא מי שפועל על פי הכרח טבעו ואינו נכרע לפעולה על ידי זולתו". מי שנגרר לפעולה על ידי זולתו והוא אינו נשמע לקולו הפנימי הרי הוא עושה שקר בנפשו ובמובן הזה הוא אינו בן חורין אלא עבד.

הממד הזה הוא חשוב כי "ציפור בעיר קדושה" מחפשת את החופש, את החירות לצאת מן הכלוב ולעוף ללא מגבלות שמטילה החברה. בהקשר הזה אציין כי שם של ספר הוא עניין מורכב: מצד אחד צריך להתחיל לקרוא את הספר לאורו של שמו, ומן הצד השני צריך לחשוב עליו עם סיום הקריאה. ואכן כך אירע לי - לאורך קריאת הספר שאלתי את עצמי מיהי אותה ציפור, וכשסיימתי לקרוא חשבתי שהציפור יכולה להיות פלורה או בעצם כל אחת מהדמויות - המסומלות על ידי פלורה - שאינן נכנעות לתכתיב החברה, כך שהציפור יכולה להיות גם דמות שאינה מופיעה בספר. הדבר הובילני לשאלה - מהי העיר הקדושה? ומכאן מחשבתי הובילה אותי למסקנה שהציפור של קנוהל היא סמל לכל הוויה אנושית המבקשת להשתחרר ממסורות ומכבלי החברה, ושהעיר הקדושה איננה עיר מסוימת אלא ההוויה כולה הנתפסת כקדושה.

קנוהל מבינה כי היצירה נועדה לא רק לתאר תובנות נפשיות אלא אף לשנותן; נושא העבדות, שכאמור מהווה מוטיב מרכזי בהפתחות העלילות השונות, בהחלט זועק לשינוי, והיצירה במובן זה מעוררת הדים לשינוי המצב.

קשה לסווג את הספר לאחת מן הסוגות המוכרות לנו, שכן הוא משלב סיפורת, שירה, מחקר, עובדות דוקומנטריות, דמיון, וזאת על פני תקופות שונות ודמויות שונות שאט אט מתחזרות מהות ההקבלה ביניהן והקשר ביניהן. לכך מצטרפת העובדה כי הסיפור מסופר מפיהן של הדמויות השונות מנקודת מבטן - באשר גם הציפור וגם משחק השחמט מספרים לנו משהו מטעם עצמם - וכל זאת מעמיק את מורכבותו של הספר.

כך לשם דוגמה, מרים קאשני במאה השבע-עשרה בדלהי, המחפשת בכל מאורה את סרמר קאשני, משורר פרסי יהודי, שהוא דמות היסטורית אמיתית, שנשט אותה בליל הכלולות, ובמסעה הזו היא מסמלת תחושת גורל, מקבילה ברומן למרים דה קורדובה, המתגוררת בימינו אלה בניו יורק, ומשמשת

דמות מפתח למימוש המסע הגורלי גם הוא של פלורה, אישה ירושלמית המחפשת את אביה שנעדר מאז המהפכה האיראנית. וכך נע לו השיח בספר, שדמויות מן העבר כמו מתגלגלות לדמויות מן ההווה ושובות את לב הקורא.

חווית הקריאה בספר המורכב הזה מועצמת כי הקורא צריך להפיק מקרבו כביכול עוד יכולת נפשית, ובתמורה הוא זוכה בחוויה עמוקה של עונג ספרותי.

קנוהל שוזרת בפנינו סיפור מסע מרחיב דעת: תרבות שלמה של חיים ושל שירה פרסית נפרשת בפנינו, וכן פרטים דוקומנטריים מרתקים על החיים במאה השבע-עשרה ועל נושא העבדות. ובתוך כך, עולות תובנות נפשיות על מצבו השברירי וכמיהתו למימוש עצמי, לאהבה ולחירות של בן האנוש עלי אדמות.